

POSUDEK VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Petr WOHLMUTH, *Krev, čest a hrůza. Reprezentace pevnostní války v obléhacích denících britských obránců Bergen-op-zoom z roku 1747*

KOA, FHS UK, LS 2015, 219 stran

Předkládaný text vysoce převyšuje standardy kladené na tento typ studentské kvalifikační práce, a to nejen z hlediska rozsahu, ale především proto, že se na jejích stránkách propojuje nosná analýza komplikovaného pramenného korpusu se zdařilou kontextualizací založenou na velkém množství sekundární literatury a rovněž vysoce zajímavou teoretickou reflexí toho, jaké jsou možnosti a limity historické antropologie války. Samotná volba v řadě ohledů netypického a ve své době velmi diskutovaného obléhání pevnosti Bergen-op-zoom se ukázala skvělým tahem; autorovi umožnila přínosně analyzovat symbolický systém kultury pevnostní války a jejích proměnných v polovině 18. století a provést etnografickou sondu do kolektivně sdílených veřejných významů a jak aktéři obléhání – ve smyslu geertzovské interpretativní antropologie – symbolicky jednali v orientaci na tyto významy. Diplomní práce navíc vyniká vysokou měrou reflexivity a promyšlenou prací s dalšími kategoriemi a koncepty sociální a kulturní antropologie, což ukazuje kromě etnografických kapitol např. pasáž týkající se genderizace pevnosti a jejího „dobývání“. V neposlední řadě se text vyznačuje promyšlenou strukturou, kultivovaným slohem a narativně vybroušeným popisem 64 dnů, kdy byla pevnost Bergen-op-zoom obléhána. V poslední době se takřka neseťkáváme s tím, že by kvalifikační práce dosahovaly takové úrovně, aby jejich část mohla být bez dalšího publikována byť jen jako časopisecká studie – jakým potěšením je posuzovat diplomní práci, která má úroveň srovnatelnou s vysoce nadprůměrnou disertací a může být po minimálních úpravách rovnou vydána jako kniha!

Práci každopádně **doporučuji k obhajobě** a navrhuju ji hodnotit známkou **výborně**.

Vzhledem k tomu, že bude práce velmi pravděpodobně vydána jako monografie, připojím v následujících odstavcích několik návrhů, jakým způsobem by bylo možné dále rozvinout (a

případně i vylepšit) argumentaci, strukturu a styl rukopisu pro nakladatelství. Tyto poznámky samozřejmě překračují rámec obhajoby:

- Rozhodně by bylo dobré zachovat stávající strukturu práce (prameny, jejich specifika a žánr – historickoantropologický koncept kultury války – militární mechanika dynamika – konkrétní analýza střetu, jeho průběhu a symbolické komunikace v jeho rámci). Někdo by snad mohl považovat úvodní část za příliš dlouhou, ale podle mého názoru naopak představuje pro potenciální čtenáře a čtenářky neocenitelnou pomoc pro pochopení celého argumentu; otázkou samozřejmě je, jak do knihy zakomponovat pátou kapitolu o reprezentacích skotských horalských pluků, ale rozhodně by také měla být do výkladu začleněna a její umístění za etnografii samotného obléhání se jeví logické.
- Pro potřeby knižní publikace by bylo žádoucí doplnit citace z pramenů v originálních jazycích – jakkoliv jsou autorovy překlady výborné, pro potřeby odborné monografie podle mě nebudou stačit (vše by ovšem mohlo vyřešit i rozšíření monografie o edici, viz rovněž následující bod).
- Diplomní práce obsahuje velmi zdařilou obrazovou přílohu (nejsem si mimochodem jistá, zda se do SIS nahrála úplně celá), kterou by bylo vhodné zařadit i do knihy; otázkou je, zda stávající výklad nedoplnit ještě edicí některého z britských obléhacích deníků, na něž by se v textu křížově odkazovalo.
- Přestože se autor výborně vyrovnává s „konzervativní interpretační šablonou“ v militárních dějinách, jeho hodnocení české historiografie v úvodu považuji za příliš skeptické – i v ČR existuje několik badatelů (Hutečka, Prchal ad.), kteří se v poslední dekádě snaží operacionalizovat koncepty obvyklé v jiných subdisciplínách historického výzkumu (paměťová studia, genderovou analýzu apod.). V úvodu knihy by bylo vhodné se s těmito pracemi vyrovnat a promyslet současný stav české vojenské historiografie i z této perspektivy.
- Diplomní práce je po jazykové stránce velmi zdařilá, pro potřeby publikace by ovšem bylo žádoucí provést redakční úpravy (slovosledy, interpunkce, chyby v používání pomlky a divisů, vymknutí z vazeb či užití ne zcela korektních vazeb – „Do popředí tak

vyvstává význam“, „Pokud bychom zůstali na rovině dostupných pramenů“ atp.); je rovněž otázkou, jestli zvolený styl není v některých případech příliš metaforický, byť chápu, že je to autorská intence. Možná by také bylo vhodné se vyvarovat mírných klišé, a to především u adjektiv – „během slavného Sacco di Roma“, „mezinárodně skandální a proslulá kniha“ apod.

- Aluze na Keeganovu typologii militární mechaniky je výborná a je skvěle provázána s rozbořem specifik pevnostní války, snad ji docení i česká čtenářská obec.
- Pokud jde o konkrétní argumenty, možná by bylo dobré zamyslet se nad tím, co ovlivnilo vysokou míru subjektivní reflexe v obléhacích žurnálech britské provenience. Nemůžeme kromě všech faktorů zmíněných na str. 31n vztáhnout tento „žánr“ k jiným typům literární produkce, která byla spoluutvářena představou o anglickém gentlemanovi a jeho autorských postojích? Pojednání o tom, jak byla kategorie „gentlemana“ reflektována v britské společnosti 17. a 18. století, by rovněž mohlo vhodně doplnit kapitolu o horalských plucích.
- Za úvahu by stálo promyslet některá generalizující tvrzení typu filosofie Justa Lipsia a jeho vliv na modernizaci vojenských snah od konce 16. století (str. 35), resp. zvážit do jaké míry vycházejí z konzervativní tradice výkladu ve vojenské historiografii a zda jsou tudíž kompatibilní s autorovým metodologickým stanoviskem.
- Myslím, že by bylo dobré více objasnit, proč je tak badatelsky zásadní, že obléhací deníky „byly produkovány lidmi, kteří obvykle byli nasazeni přímo na útočném (obránném) úseku, obléhací války se s nemalým rizikem osobně zúčastňovali a s válečným násilím tohoto specifického typu měli přímou zkušenost“ (str. 40), pokud se předpokládá široké kolektivní sdílení smyslu kulturních proměnných války. V jakém vztahu jsou kategorie „kultury války“ a „zkušenosti“ s obléháním či např. „hrůzy“ popisované v obléhacích žurnálech?
- Úvaha o tom, že dobová kultura války se výrazně lišila od té dnešní (str. 42) je sice velmi nosná, ale patrně by stálo za to specifikovat, co vše se pod kulturou války (či kulturami války?) v dnešní době může rozumět.

- Za rozpracování by rovněž stála pasáž o panenském genderu v textech popisujících porážku Bergenu (zmíněné příklady mají celou řadu paralel mimo oblast vojenských dějin, což úzce souvisí s problematikou intertextuality a čtenářských očekávání v období raného novověku).
- Kulturní neporozumění během obléhání pevnosti Bergen úzce souvisí s dobovým pojetím vojenské cti. Možná by tedy stálo za úvahu připojit do knihy pasáž, která se bude věnovat historickému výzkumu o kategorii „cti“ v raném novověku, který je jedním ze základů současné historické antropologie vůbec, a srovnávat jeho výsledky s pojetím „vojenských ctí“. „Jiné typy ctí“ autor ostatně přímo zmiňuje na str. 160.

Nakonec bych se chtěla zastavit u hlavního argumentu práce. Zásadní roli v něm hraje kulturní neporozumění mezi zneprátenými stranami, které bylo podle autora dáno rozdílnou enkulturací velitelů – začalo již po vyslání parlamentáře, kdy obránci nepochopili kulturní kontext a smysl tohoto gesta, způsobilo „snížení cti“ v očích protivníků a vedlo k nepravděpodobnému obléhání bez možnosti provést příslušné vojenské rituály a dojednat čestnou kapitulaci, což pak mělo fatální dopad na lidské ztráty i materiální škody. Tato teze, jakkoliv vysoce přínosná, ovšem vzbuzuje určité otázky týkající se tak základní kategorie, jako je „kultura války“, a také širě jejího sdílení. Autor se s nimi v textu částečně vyrovnává, ale zasloužily by ještě více prostoru. Pokud vezmeme v potaz specifické školení, internacionální zkušenosti a vůbec kosmopolitní povahu armádních elit v té době (srov. str. 112), jak mohlo dojít k tak velkému kulturnímu neporozumění? Situace je přeci jen poněkud jiná, než když se setkal kapitán Cook s „kanibaly“ (abychom uvedli jen nejznámější příklad za všechny)... Cožpak nebyl Vaubanův normativ široce znám a nebyl součástí enkulturace vojenských elit po celé Evropě (byť by třeba už nebyl všude praktikován, netradoval se, nevyučoval se na příslušných institucích)? Jak by se pak mohlo stát, že strany stojící proti sobě alespoň částečně nesdílely „stejnou konceptuální mapu“, že si velitelé armád nebyli komunikačního selhání vůbec vědomi (str. 94)? Jak to, že nesdíleli „racionální rozvrh“ Vaubanova normativu? Mohly skutečně být různé kultury války v této době tak striktně odděleny (tj. nekomunikovat mezi sebou), aby mohlo dojít k tak elementárnímu neporozumění? Není principem válečných konfliktů v této době právě fakt, že jsou formou „komunikace“? Jednalo se v případě obléhání Bergen-op-zoom o různé kultury války, k nimž přináležely bojující strany? A jak bychom měli kulturu války v této době vymezit např. na geografické (viz úvaha na str. 111) či

konfesní rovině (jen připomeňme, že konfesijní definice asi nebude zcela vedlejší, když uvažujeme o performativní kvalitě násilí ve vztahu ke konceptům typu „peklo“)? A můžeme vůbec „kulturu války“ chápat jako homogenní uzavřenou kategorii, která je s to striktně definičně oddělit jednu bojující skupinu od druhé? A dále: lze míjení v kulturních kódech během obléhání Bergen-op-zoom vysvětlit jen přestávkou v obléhacích kampaních na počátku 18. století? Pakliže bychom přistoupili na tezi, že ve chvíli totalizace střetu došlo k „symbolickému smíření“ a k rekonfiguraci alteritních představ, které se pak promítly i do schopnosti vyjednat humanitární příměří na sklonku srpna 1747, jak vysvětlíme náhlý rozpad tohoto konsensu? Jak to, že plenění města už probíhalo opět v modu nepravidelného obléhání? Mohlo být porozumění tak rychle rozvráceno, nebo jsou nově se objevivší dichotomie v obléhacích denících důsledkem něčeho jiného?

Last but not least, v souvislosti s rozrušením dichotomie My versus Oni v závěrečné fázi bojů mne napadala otázka, jak se promítl fakt, že se kategorie Oni začala v očích obou stran svorně vztahovat na vojenské inženýry, do textu obléhacích žurnálů, které přeci také obsahovaly vojensko-inženýrské interpretace?

Jak už jsem předoslala, mé poznámky směřují k budoucí knižní podobě předkládané diplomní práce, ale snad budou autorovi k užítku.

V Praze 25. 8. 2015

Lucie Storchová